

Rašeliniště Haslauer Moor

Místo po dřívější těžbě rašeliny, dnes přechodové rašeliniště. Několik bezlesých ploch svědčí o dřívějším využívání rašeliniště Haslauer Moor.

Rašeliniště jsou charakteristickým biotopem oblasti Waldviertel. Díky zvláštním geologickým a klimatickým podmínkám se kdysi rozkládala od Litschau po Karlstift a byla rozšířená po celém Freiwaldu (rakouská strana Novohradských hor). V důsledku využívání území v uplynulých třech stoletích se tu dnes nacházejí již jen zbytky těchto dřívě tak typických prvků zdejší krajiny.

Staré mapy dokládají, že rašeliniště Haslauer Moor mívalo plochu 120 ha, dnes se dá za rašeliniště označit už jenom 30 ha. Vzniklo jako slatině a postupně se vyvinulo ve srážkami napájené vrchoviště s porostem borovice lesní. Během staletí nejrůznějšího využívání se na rašeliništi Haslauer Moor vyvinula vegetační mozaika, kterou tvoří rašelinné lesy, společenstva přechodových rašelinišť, rašeliništní tůně, regenerující se jámy po těžbě rašeliny a rákosiny, na odvodněných plochách pak vřesoviště a užitkové lesy.

Rašeliniště patří mezi nejhroženější biotopy. Podléhají proto přísné ochraně. Odvodňování a jiné zásahy jsou na nich zakázány nebo vyžadují zvláštní povolení. Haslauer Moor leží v evropsky významném území „Waldviertelská oblast rybníků, vřesovišť a slatin“ a ramsarské oblasti „Krajina rybníků, vřesovišť a slatin Waldviertel“.

Flóra a fauna

Pro rašeliniště jsou charakteristické početné druhy mechorostů.

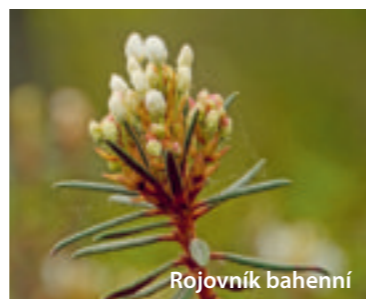
Životní podmínky na vrchovišti vyžadují od jeho obyvatel značnou přizpůsobivost. Musí se vypořádat s nízkým obsahem živin a kyselým prostředím a adaptovat se na mokro, silné sluneční záření a velké kolísání teplot. Vzácné rašeliništní druhy rostlin a živočichů, které se dokážou vyrovnat s těmito extrémními životními podmínkami, tak mají konkurenční výhodu oproti jiným, méně specializovaným druhům.

Botanicou zvláštností je tu bílé kvetoucí a aromaticky vonící **rojovník bahenní**, vřesovcovitá rostlina vyskytující se na severských rašeliništích, která v oblastech Waldviertel a Mühlviertel dosahuje jižní hranice svého rozšíření a je přísně

Rašelinič

- Léčivé účinky rašeliny a její role historického archivu – v rašelíně se konzervují plová zrna, jejich analýzou lze určovat charakter vegetace, ale i klimatu v minulosti – to jsou další specifické vlastnosti rašelinišť, ze kterých mohou lidé profitovat.

Rojovník bahenní

Trávicí enzymy ho potom rozloží na živné látky, které může rostlina využít. Bublínatka chytá kořist do specializovaných pastí. K charakteristickým mechorostům na vrchovištích patří různé druhy **rašeliničů**. Z jejich pletiv, špatně rozložitelných v kyselých vlhkých půdách a bez přístupu kyslíku, vzniká základ rašeliny, která tvoří vrchoviště.

Šidélko kopovité

Skokan ostronosý

Haslauer Moor hostí vzácné druhy hmyzu, mezi nimi **šidélko kopovité**. Tento druh vážky osidluje málo úživné vodní plochy s bohatě strukturovanými břehy, nachází proto vhodné prostředí v jamách po dřívější těžbě rašeliny. S obojživelníky se na nenarušených vrchovištích setkáváme spíše vzácně, najdeme je však na regenerujících se plochách po těžbě rašeliny, jako například **skokana ostronosého**, který se v době páření zabarvuje výraznou modří.

Společně pro ochranu rašeliniště

V roce 2017 se spojily české a rakouské organizace, úřady a vědecké instituce zabývající se ochranou přírody a vypracovaly společný projekt „Connecting Nature AT-CZ“ v programu INTERREG. Jedním z cílů tohoto projektu je zachování rašelinišť v jižních Čechách a ve Waldviertelu. Na obou stranách hranice se ochrana rašelinišť potýká se stejnými výzvami, takže se můžeme hodně vzájemně naučit, hlavně pokud jde o realizaci revitalizačních a regeneračních opatření.

Projektové aktivity v Rakousku financuje EU, stát a spolková země Dolní Rakousko. www.at-cz.eu/at/ibox/pa-2/atcz45_connat-at_cz

Kontakty pro Haslauer Moor

Spolek Kulturinitiative Amaliendorf-Aalfang: www.kulturinitiative-amaliendorf-aalfang.net

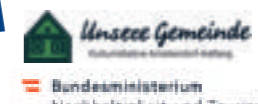
Svaz ochrany přírody Dolního Rakouska: www.noe-naturschutzbund.at

Rakouské spolkové lesy: www.bundesforste.at

Impressum: Naturschutzbund NÖ, Mariannengasse 32/2/16, 1090 Wien. Text: Naturschutzbund NÖ, překlad do češtiny: Dr. Iva Kratochvílová; foto: C. Boigenzahn, W. Dolak, W. Hödl, A. Schmidt, H. Wildermuth; grafické zpracování: Baschnegger & Golub, 1180 Wien; tisk: Druckerei Janetschek; prosinec 2018.

EUROPAISCHER UNION

Použijte zahradnické substráty bez rašeliny, přispějete tím k ochraně rašelinišť!

Haslauer Moor dřívě a nyní

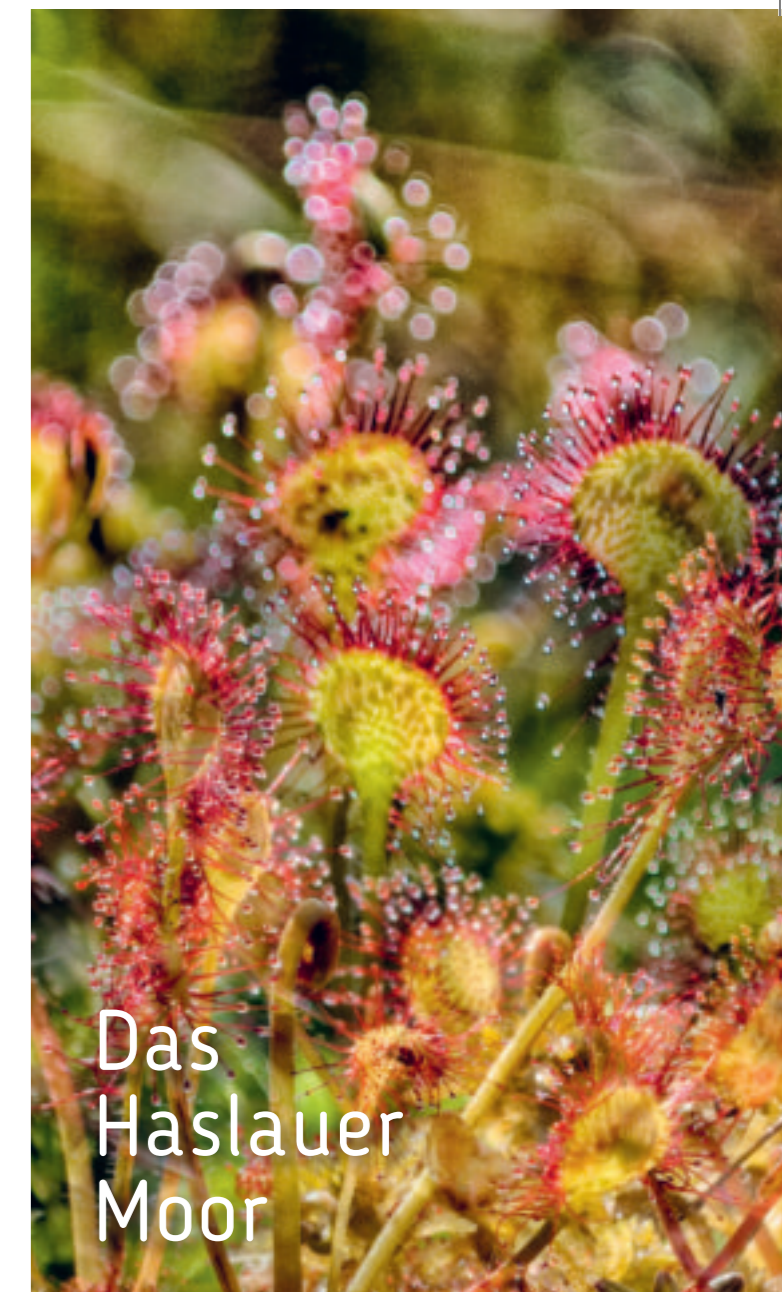
Die Snahy o masivní využívání rašeliniště začaly v druhé polovině 19. století. Zejména poté, co majitelé zdejších lesních pozemků začali prodávat dřevo do měst jako stavební materiál, se místním nedostávalo palivové dříví a sklárna v Aalfangu musela přejít na topnou rašelinu. Plochy rašeliniště byly dále meliorovány a zornovány pro lesnické a zemědělské účely (pastviny a pole). Rašelina se kromě toho používala i jako stelivo ve chlévech. Dobývání rašeliny na pálení a podestýlky je ve větším měřítku doloženo do roku 1929, potom až do roku 1950 už probíhalo jen pro domácí potřebu.

Am Dodnes můžeme na rašeliništi Haslauer Moor rozeznat stopy dřívějšího využívání. Jámy po bývalé těžbě rašeliny, stěny a početné příkopy nadále způsobují odvodňování území.

Rašeliniště mají velký význam jako stanoviště specializovaných druhů rostlin a živočichů, proto se jimi začala zabývat ochrana přírody a byla zahájena revitalizační opatření. Dnes k tomu přistupuje ještě i aspekt ochrany klimatu: vyschlá rašelina se v odvodněném vrchovišti rozkládá,

uvolňuje se oxid uhličitý, který je v ní uložený, a přispívá tak k celosvětové klimatické změně. Aby se do rašeliniště znovu vrátila chybějící voda, je nutné zahrnout meliorační příkopy.

Na rašeliništi Haslauer Moor proto byly v roce 2002 instalovány v rámci projektu EU-LIFE čtyři přehrážky. Odstraněním náletových dřevin byly obnoveny otevřené bezlesé části rašeliniště. Spolek Kulturinitiative Amaliendorf-Aalfang vykoupil část plochy rašeliniště a zřídil turistickou stezku s informačními tabulemi – www.pfad.info/.

Das Haslauer Moor

Das Haslauer Moor

Einst Torfstich, heute Übergangsmoor. Einige wenige offene Bereiche zeugen von der einstigen Nutzung des Haslauer Moors.

Moore sind charakteristische Lebensräume des Waldviertels. Aufgrund der besonderen geologischen und klimatischen Situation waren sie einst von Litschau bis Karlstift und im Freiwald weit verbreitet. Durch die Landnutzung der vergangenen 300 Jahre finden sich heute nur mehr Reste dieser einst so typischen Elemente der Waldviertler Landschaft.

Alte Karten belegen, dass das Haslauer Moor einst 120 ha groß gewesen sein muss, heute können nur mehr 30 ha als Moor angesprochen werden. Es ist aus einem Versumpfungsmoor entstanden und hat sich zu einem regengespeisten Rotföhren-Hochmoor entwickelt. In den Jahrhunderten mit unterschiedlichsten Nutzungen hat sich im Haslauer Moor ein Vegetationsmosaik aus Moorwäldern, Übergangsmoorgesellschaften, Moortümpeln, regenerierenden Torfstichwannen, Röhrlichten, Moorheiden und Forsten über entwässerten Torfen entwickelt.

Moore zählen nicht nur in Österreich zu den gefährdetsten Lebensräumen. Sie stehen daher unter strengem Schutz. Entwässerungen und andere Eingriffe in das Moor sind verboten bzw. bedürfen einer besonderen Bewilligung. Das Haslauer Moor liegt im Europaschutzgebiet „Waldviertler Teich-, Heide- und Moorlandschaft“ und im Ramsarschutzgebiet „Teich-, Moor- und Flusslandschaft Waldviertel“.

Pflanzen- und Tierwelt

Charakteristisch für ein Moor sind die zahlreichen verschiedenen Moosarten.

Ökosystem Moor

Moore sind komplexe Lebensräume, die viele wichtige Funktionen erfüllen. So wirken Moore regulierend auf den Wasserhaushalt, da der Torf Wasser aufnimmt und zeitverzögert an seine Umgebung wieder abgibt. Die Auswirkungen von Starkregen werden damit abgemildert und die Hochwassergefahr vermindert. In Trockenperioden wirken sie durch die Verdunstung des Wassers ausgleichend auf das Klima der Umgebung.

- Ein Moor entzieht dem Wasser Nähr- und Schadstoffe, vor allem Stickstoff, Phosphor und Spurenelemente wie Blei, Kupfer und Mangan und trägt damit zum Trinkwasserschutz bei.

- Der wachsende Torf bindet das CO₂ aus der Luft, wirkt so als Kohlenstoffsänke und trägt damit zum Klimaschutz bei.

- Moore haben aufgrund ihrer Ästhetik, Einzigartigkeit und Seltenheit einen hohen Erholungswert sowohl für die heimische Bevölkerung als auch für Gäste. Bei umsichtiger Besucherlenkung können sie für

einen nachhaltigen Tourismus genutzt werden und haben so auch einen direkten ökonomischen Wert.

- Die heilende Wirkung von Moorerde und ihre Rolle als Archiv der Geschichte – Pollen werden im Torf konserviert – sind weitere Besonderheiten von Mooren, von denen der Mensch profitiert.

Die Lebensbedingungen in einem Hochmoor erfordern von ihren Bewohnern besondere Anpassungen. Sie müssen mit dem geringen Nährstoffgehalt und den sauren Verhältnissen zurechtkommen, sowie an die Nässe, die hohe Sonneneinstrahlung und großen Temperaturschwankungen angepasst sein. Die wenigen Moorpflanzen und -tiere, die mit diesen extremen Lebensbedingungen zurechtkommen, haben einen Konkurrenzvorteil gegenüber anderen, weiter verbreiteten Arten.

Eine botanische Besonderheit ist der weiß blühende und aromatisch duftende **Sumpfporst**, ein in nordischen Mooren wachsendes Heidekrautgewächs, das im Wald- und Mühlviertel seine südlichste Verbreitungsgrenze hat und streng geschützt

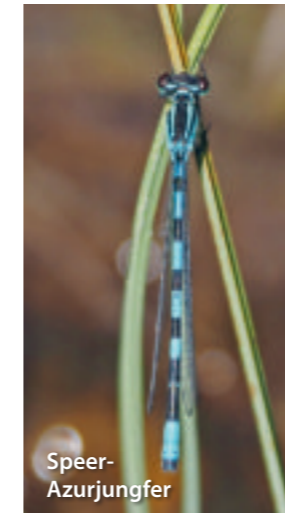
ist. Hochmoorbewohner, die sich an die Nährstoffarmut bestens angepasst haben, sind „insektenfressende“ Pflanzen, darunter der **Rundblättrige Sonnentau** und der **Kleine Wasserschlauch**. Beim

Sumpfporst

Sonnentau bleiben Insekten an den Drüsenhaaren kleben. Durch Verdauungsenzyme werden die Nährstoffe für die Pflanze verfügbar gemacht. Das unter Nässe und Sauerstoffabschluss unvollständig zersetztes Pflanzengewebe der **Torfmoose** bildet die Grundlage für den Torf, aus dem die Hochmoore aufgebaut sind. Besonders schön anzusehen sind die seidig-wolligen Fruchtstände des Scheiden-Wollgrases.

Das Haslauer Moor beherbergt besondere Insektenarten, darunter die **Speer-Azurjungfer**. Die Libellenart besiedelt nährstoffarme Gewässer mit einer strukturreichen Uferzone und findet damit in den ehemaligen Torfstichwannen einen geeigneten Lebensraum. Amphibien sind in intakten Hochmooren eher selten anzutreffen, finden sich aber in regenerierenden Torfstichen, wie z. B. der während der Paarungszeit blau gefärbte **Moorfrosch**.

Speer-Azurjungfer

Moorfrosch

Gemeinsam für den Schutz der Moore

2017 haben sich tschechische und österreichische Naturschutzorganisationen, Behörden und wissenschaftliche Einrichtungen zusammengefunden und gemeinsam das INTERREG Projekt „Connecting Nature AT-CZ“ entwickelt. Eines der Projektziele ist die Erhaltung der Moore in Südböhmen und im Waldviertel. Die Herausforderungen im Moorschutz sind auf beiden Seiten der Grenze dieselben, sodass man viel voneinander lernen kann, vor allem was die Umsetzung von Maßnahmen zur Regeneration betrifft.

Die Projektmaßnahmen in Österreich werden von der EU, dem Bund und dem Land Niederösterreich gefördert. www.at-cz.eu/at/ibox/pa-2/atcz45_connat-at_cz

Ansprechpartner für das Haslauer Moor
Kulturinitiative Amaliendorf-Aalfang:
www.kulturinitiative-amaliendorf-aalfang.net
Naturschutzbund NÖ: www.noe-naturschutzbund.at
Österreichische Bundesforste: www.bundesforste.at

Impressum: Naturschutzbund NÖ, Mariannengasse 32/2/16, 1090 Wien. Text: Naturschutzbund NÖ, Übersetzung in Tschechisch: Dr. Iva Kratochvilová; Fotos: C. Boigenzahn, W. Dolak, W. Hödl, A. Schmidt, H. Wildermuth; Layout: Baschnegger & Golub, 1180 Wien; Druck: Druckerei Janetschek; Dezember 2018

EUROPÄISCHE UNION

ÖSTERREICHISCHE BUNDESFORSTE

Bundesministerium Nachhaltigkeit und Tourismus

Verwenden Sie torffreie Gartenerde und tragen Sie damit zum Schutz der Moore bei!

Das Haslauer Moor einst und jetzt

Die Bestrebungen, Moorlandschaften zu nutzen, begannen ab der Mitte des 19. Jahrhunderts. Brenntorf für die Glashütte in Aalfang war nötig, nachdem die Grundherren damit begannen, Holz als Bauholz in die Städte zu verkaufen und Brennholz nicht mehr im nötigen Umfang vorhanden war. Die Flächen wurden für die forstliche und landwirtschaftliche Nutzung (Weidenutzung und Ackerbau) urbar gemacht. Der Torf wurde zudem als Einstreu genutzt. Die Nutzung als Brenntorf und Torfstreu im größeren Rahmen ist bis 1929 belegt, danach erfolgte sie nur mehr für den Hausgebrauch bis in das Jahr 1950.

Am Torfkörper des Haslauer Moores kann man die Spuren der ehemaligen Nutzungen auch heute noch erkennen. Ehemalige Torfstichgruben, Stichwände und die zahlreichen Gräben haben auch heute noch entwässernde Wirkung.

In den vergangenen Jahrzehnten erkannte man die Bedeutung der Moore als Lebensraum einer spezialisierten Pflanzen- und Tierwelt, der Naturschutz begann sich der Moore anzunehmen und Restaurationsmaßnahmen in Angriff zu nehmen. Heute kommt auch noch der Aspekt des Klimaschutzes dazu: Der trocken gefallene Torf eines entwässerten Hochmoores

zersetzt sich, das darin gespeicherte Kohlendioxid wird freigesetzt und trägt so zur weltweiten Klimaerwärmung bei. Um dem Moor das fehlende Wasser wiederzugeben ist es nötig, die Entwässerungsgräben zu schließen.

So wurden im Haslauer Moor im Jahr 2002 im Rahmen eines EU-LIFE Projektes vier Grabensperren eingebaut. Durch die Entfernung aufkommender Gehölze wurden waldfreie Moorebereiche offengehalten. Von der Kulturinitiative Amaliendorf-Aalfang wurde eine Fläche angekauft und ein Wanderweg mit Informationstafeln errichtet (www.pfad.info/).

Rašeliniště Haslauer Moor

